

Agathe Lasch, „valest“ rahvusest teadlane

TERJE LÕBU

Esimeseks Tartu Ülikooli naisprofessoriks on enamasti nimetatud farmatseut Alma Tomingat, kes valiti sellele kohale 1940. aastal. See ülikooli jaoks märgiline sündmus – esimese naisprofessori valimine – oleks aga võinud toimuda juba 1939. aastal, kui teadusellu poleks sekkunud Euroopat üha enam vallutanud natsionaalsotsialistlik ideoloogia ja Eesti reaalspoliitika. Sel juhul oleks Tartu Ülikooli esimeseks naissoost professoriks saanud tuntud germanist Agathe Lasch. Kes oli see juudi soost naine, kelle filosoofiateaduskonna meestest koosnev valimiskogu oli nõus võtma oma kolleegiks?

Agathe Laschi on Tartu Ülikooli ajalookäsitlustes vaid korra mainitud,¹ kuid saksa kultuuriruumis on tema kui teadlase väärtust hinnatud kõrgelt. Agathe Lasch oli rahvusvaheliselt tunnustatud teadlane, kelle kohta on nii 2007. kui ka 2009. aastal ilmunud raamat,² tema kohta leiab infot Wikipediast³ ja on ka eraldi veebileht.⁴ Saksa-juudi ajaloo kontekstis on Agathe Laschi uurinud Inge Stephan, kes on lähtunud silmapaistva germanisti enda aastail 1921 ja 1926 kirjutatud eluloost.⁵ Kuid on olemas ka vähemalt kolmas

¹ Erki Tammiksaar, *Eestikeelse Tartu ülikooli esimene aastasada* (Tartu Ülikooli kirjastus, 2023), 96.

² Christine M. Kaiser. *Agathe Lasch. Erste Germanistikprofessorin Deutschlands. Jüdische Miniaturen*, hrsg. von Hermann Simon (Berlin: Hentrich und Hentrich Verlag, 2007); *Die Germanistin Agathe Lasch (1879–1942): Aufsätze zu Leben, Werk und Wirkung*, hrsg. von Mirko Nottscheid, Christine M. Kaiser, Andreas Stuhlmann. (Nordhausen: Traugott Bautz, 2009).

³ https://de.wikipedia.org/wiki/Agathe_Lasch (21.08.2024).

⁴ <http://www.agathe-lasch.de/> (21.08.2024).

⁵ <https://keydocuments.net/article/stephan-agathe-lasch> (16.08.2024).

Agathe Laschi enda kirjutatud elulugu. See on talletatud Rahvusarhiivis, kus on talle Agathe Laschi kui Tartu Ülikooli õppejõu toimik,⁶ kuigi ta kunagi Tartusse ei jõudnud.

„Vale“ rahvus

Ehkki Agathe Laschil jäi saamata esimese naisprofessori tiitel Tartus, oli ta Saksamaal juba kõrgelt hinnatud – esimene germanistikaprofessor Saksamaal ja esimene Hamburgi ülikooli naisprofessor. Teda peetakse ajaloolise keskalamsaksa keele uurimise alusepanijaks.⁷

Agatha Lasch sündis 4. juulil 1879 Berliinis juudi kaupmehe peres. Perekonna kõik neli tütart omandasid õpetajaameti ning kuni 1906. aastani töötas Agathe erinevates tütarlaste- ja ametikoolides võimlemisõpetajana. Vaatamata pere majanduslikule kitsikusele lõpetas ta 1906. aastal gümnaasiumi. Seejärel sai ta võimaluse õppida saksa keelt ja kirjandust Halles ja Heidelbergis ning omandas 1909. aastal doktorikraadi, mida Berliinis polnud tal naisena võimalik teha. Ehkki Laschi doktoritöö „Kirjakeele ajalugu Berliinis 16. sajandi keskpaigani“ sai kõrge hinde, ei õnnestunud tal Euroopa ülikoolides tööd leida.⁸ 1910. aastal sõitis Lasch Ameerika Ühendriikidesse, kus Pennsylvanias asuv Bryn Mawri kolledž andis talle dotsendi ametikoha. Õppetöö kõrval kirjutas Agathe Lasch arvukalt esseid, mida avaldas Saksamaal filoloogilistes ajakirjades. Pennsylvanias töötades valmis Laschi olulisemaid töid, keskalamsaksa keele grammatika, mille koostamiseks kasutas ta oma kolmekuulist suvepuhkust Saksamaal allikaid uurides. 1914. aastal ilmunud keskalamsaksa grammatika alustõed said standardiks, mis pole oma tähtsust kaotanud tänapäevani.⁹

Pärast Ameerika Ühendriikide astumist Esimesse maailmasõtta pöördus Lasch 1917. aasta algul Saksa kodanikuna tagasi kodumaa- le. Vahepeal teadlasena silma paistnuna leidis ta tööd assistendina Hamburgi koloniaalinstituudi saksa seminaris, kus ta võttis kohe

---

⁶ RA, EAA.2100.2.507.

⁷ https://de.wikipedia.org/wiki/Agathe_Lasch (21.08.2024).

⁸ <https://keydocuments.net/article/stephan-agathe-lasch> (15.08.2024).

⁹ <https://keydocuments.net/article/stephan-agathe-lasch> (21.08.2024).

üle Hamburgi sõnaraamatu kogumiskeskuse juhtimise. Lasch alustas ettevalmistustööd, et koostada Hamburgi alamsaksa keele täielik teaduslik sõnaraamat, mis pidi selgitama sõnade kasutamist, võttes arvesse ajaloolisi, piirkondlikke, sotsiaalseid ja funktsionaalseid aspekte. Selleks koostas Agathe Lasch küsimustikud, mis avaldati Hamburgi ja üleriigilistes ajalehtedes ning külastas inimesi ka nende töökohas, et esitada neile konkreetseid küsimusi.

Pärast habilitatsiooni 1919. aastal sai Agathe Laschist esimene naisõppejõud Hamburgi ülikoolis ja kogu Saksamaal esimene germanist, kellele anti 1923. aastal professori tiitel. 1926. aastal loodi tema jaoks Hamburgi ülikoolis alamsaksa filoloogia erakorraline õppetool. Hamburgis jätkas ta keeleajaloolisi uuringuid ning alustas keskalamsaksa sõnaraamatu koostamist, täielikult ilmus see alles 1956. aastal.

Natside võimuletulek peatas eduka teadlasette. 1934. aastal kaotas Lasch õppetooli, kuigi tema kaitseks esinesid petitsiooniga üliõpilased ja Rootsi professorid.¹⁰ 1937. aastal kolis ta Berliini, kus elasid tema õed. Tegutseda edasi teadlasena oli keeruline, kuna tema töid ei publitseeritud ning juutidele keelati sissepääs avalikesse, sealhulgas ka ülikoolide raamatukogudesse ja arhiividesse. Hiljem, 1942. aastal konfiskeeriti ka tema isiklik raamatukogu, mis sisaldas 4000 teost. Lasch püüdis leida tööd välismaal, 1939. aastal lektorina Lundis, professorina Tartus ning hiljem Oslos, aga Saksa valitsus suutis ka neile püüdlustele käe ette panna.¹¹ 1942. aasta augustis Lasch ja tema õed arreteeriti ning saadeti Riia getosse, kuhu ta ei jõudnudki, kuna mõrvati 18. augustil 1942 Riia lähedal Šķirotava ümbruse metsas.¹²

Kandideerimine Tartusse

1938. aastal tõusis Tartu Ülikoolis päevakorda germaani filoloogia professuuri täitmine. Seda kohta oli alates eestikeelse ülikooli algusajast täitnud Wilhelm Wiget kuni 1932. aastani, mil ta haiguse

---

¹⁰ https://www.stolpersteine-hamburg.de/en.php?&LANGUAGE=EN&MAIN_ID=7&p=133&BIO_ID=1657&VIEW=PRINT (21.08.2024).

¹¹ Samas.

¹² https://de.wikipedia.org/wiki/Agathe_Lasch (21.08.2024).

tõttu kohalt lahkus. Esialgu otsustati raha kokku hoida ja jätta koht täitmata kuni 1934. aastani ning õppetöö korraldada õppeülesannete korras.¹³ Seejärel lükati germanistikaprofessori valimist edasi kuni 1938. aastani, mil suri indoeuroopa keeleteaduse professor Ernst Kieckers, kes oli seni täitnud professor Wigeti ülesandeid. Sobivat asendajat polnud teaduskonnal lihtne leida, mistõttu lõpuks kuulutati välja konkurss germanistikaprofessori kohale.

Kuna Eestis kandideerijaid ei leidunud ning ükski filosoofiateaduskonna liige ei esinenud ettepanekuga täita germanistika professori kutsumise teel, kuulutati konkurss avatuks, mis võimaldas kandideerida ka välismaalastel. 28. jaanuariks 1939 oli esitatud kaks sooviavaldust: professor Agathe Lasch ja doktor Ulrich Pretzel. Kandidaatide teaduslikke saavutusi asus hindama komisjon, kuhu kuulusid eesti ja võrdleva rahvaluule professor Walter Anderson, slaavi ja indoeuroopa keelte professor Peeter Arumaa ning rootsi keele professor Per Wieselgren, seejärel esitasid nad oma arvamused filosoofiateaduskonna nõukogule. Professor Anderson pidas oluliseks, et Lasch on arvatavasti maailmas parim keskalamaksa keele spetsialist ning eesti keeleteaduse seisukohalt on just keskalamaksa keel huvitavaim ja tähtsaim kõigist germaani keeltest.¹⁴ Ka professor Arumaa arvas, et Lasch on parim teadlane, kes uuriks baltisakslaste keelt ning selle suhteid eesti keelega, mida seni oli vähe uuritud.¹⁵ Kinnisel hääletusel sai Agathe Lasch 14 häält poolt ja üks hääl oli vastu, Ulrich Pretzeli poolt ei hääletanud keegi, vastu oli 15 häält.¹⁶ Agathe Laschiga koos kandideerinud Ulrich Pretzelil oli juba tema ea tõttu vähem teadussaavutusi, ta oli Laschist 19 aastat noorem, doktorikraadi omandanud Göttingenis ning sellal töötas Berliini ülikoolis.¹⁷

Filosoofiateaduskonnas ülekaalukalt germaani filoloogia korraliseks professoriks valitud Agathe Laschi esitas dekaan Julius Mark heakskiidu saamiseks ülikooli nõukogule ning palus seejärel esitada haridusministrile kinnitamiseks. Samuti paluti vastavalt ülikoolide

---

¹³ RA, EAA.2100.2.507, l. 1.

¹⁴ Tartu Ülikooli germaani filoloogia vakantssele õpetoolile kandideerijate teaduslikkude tööde hinnang. Tartu, 1930, l. 10.

¹⁵ Samas, l. 15.

¹⁶ RA, EAA.2100.2.507, l. 1.

¹⁷ https://de.wikipedia.org/wiki/Ulrich_Pretzel (16.08.2024).

Prof. Dr. A. Lasch
 Berlin-Grünwald
 Caspar-Theyß-Str. 26

Berlin-Grünwald, 2.12.38

2

An
 die Philosophische Fakultät der Universität
 Tartu.

Hierdurch erlaube ich mir, mich um die Professur für germanische Philologie zu bewerben. Wie aus dem beiliegenden Lebenslauf hervorgeht, war ich bis 1934 planmäßiger a.o. Professor an der Hamburgischen Universität und Direktor des Hamburgischen Wörterbucharchivs des Germanischen Seminars der Hamburgischen Universität. Vorher (1910 - 1916) war ich Associate Professor, anfangs Associate, für germanische Philologie und Deutsch am Bryn Mawr College in Amerika. Ich füge in der Anlage eine Abschrift des Briefes bei, mit dem die Präsidentin von Bryn Mawr College mein Entlassungsgesuch beantwortete.

Meine wissenschaftliche Stellung ist in "reisen der deutschen Philologen bekannt, und ganz besonders bei allen, die sich für niederdeutsche Philologie interessieren. Doch nenne ich Ihnen, falls Sie weitere Auskünfte wünschen, in Deutschland

Herrn Geheimrat Prof. Dr. Edward Schröder, Göttingen, Wagnerstr. 2, unter den schwedischen Germanisten hat mich der nah verwandte Arbeitskreis am meisten mit Herrn Prof. Dr. Erik Rooth, Lund, zusammengeführt, auch die finnischen Germanisten könnten Ihnen wohl alle Auskunft geben, ganz besonders Herr Prof. P. Kataro, der sich bei seinen niederdeutschen Studien sehr häufig schriftlich und mündlich mit mir in Verbindung gesetzt oft in Hamburg zu wissenschaftlicher Arbeit gewellt hat, in Helsingfors.

In meinen Vorlesungen Seminaren, Übungen behandelte ich die Gebiete: Germanische Philologie, Gotisch, Althochdeutsch, Mittelhochdeutsch, Frühneuhochdeutsch, Geschichte der neuhochdeutschen Schriftsprache, der neuhochdeutschen Grammatik, der neuhochdeutschen Rechtschreibung, Fragen der Umgangssprache, Altsächsisch, Mittelniederdeutsch, Neuniederdeutsch, Grammatik und Sprachgeschichte, Literatur, Dialekte. In Bryn Mawr las ich auch über Altnordisch.

Mein engeres Arbeitsgebiet, dem in der zielbewussten Mitarbeit am Aufbau einer niederdeutschen Philologie die hierdurch bestimmten Themata meiner Veröffentlichungen meist entnommen sind, umfasst vornehmlich den hiesigen Raum und sucht die Sprachgeschichte in ihrem geschichtlichen und kulturgeschichtlichen Hintergrund zu fassen. Daher gehörte natürlich die deutsche Schriftsprache Altlivlands im Mittelalter schon von jeher in meinen Arbeitskreis. Ich würde es als eine besonders glückliche Fügung betrachten, könnte ich diesem Gebiet, indem ich ihm räumlich nahe trete, vertiefteren Anteil zuwenden und einem Schülerkreise mitteilen.

Ich füge diesem Briefe ausser den erwähnten beiden Schreiben auch eine Liste von Veröffentlichungen bei und beziehe mich im weiteren auf die Mitteilungen, die ich Herrn Professor Arumaa schon gemacht habe.

Es ist mir bekannt, dass die Anstellungen im allgemeinen auf 5 Jahre befristet werden, und ich würde damit auch vollständig einverstanden sein.

Ich bitte die Fakultät, meine Bewerbung berücksichtigen zu wollen und verbleibe

mit vorzüglicher Hochachtung
 ganz ergebenst

Agathe Lasch.

Joonis 1. Agathe Laschi kandideerimisavaldus Tartu ülikooli filosoofiateaduskonnale 2. detsembrist 1938 (RA, EAA.2100.2.507, l. 2).

seadusele luba Agathe Laschil viie aasta jooksul tarvitada õppetöös saksa keelt ja olla välismaalasena Eesti Vabariigi teenistuses tema ametisoleku ajal.

Seni sujuvalt kulgenud Laschi valimisprotsess takerdus ootamatult, kui 24. märtsil 1939 tuli rektor Hugo Kaholt nõue jätta ülikooli nõukogu päevakorrast välja Agathe Laschi valimise küsimus.¹⁸ Jah, ülikooli nõukogu võttis küll ette Laschi valimise, kuid alles 15. mail, mil tema poolt oli 25 ja vastu viis nõukogu liiget.¹⁹ Seejärel esitas ülikooli valitsus haridusministrile palve esitada Agathe Lasch Vabariigi Presidendile kinnitamiseks germaani filoloogia professori korraliseks professoriks.²⁰

Laschile loopis kaikkaid kodaratesse Tartu Ülikooli saksa keele lektor Kurt Schreinert, kes Saksa riigi usaldusisikuna andis ülikooli plaanidest teada Saksa saatkonnale.²¹ Saksa riik püüdis hoida teatud järjepidevust kunagise Dorpati saksakeelse ülikooli traditsioonidega ning jälgida siinseid arengusuundi. Seetõttu oli Saksa saatkond teinud 1922. aastal selle ülesandeks mineraloogiaprofessor Hans Scupinile, kes aga ei kohanenudki Tartu Ülikooli ja siinse eluoluga, tekkisid arusaamatused ülikooli nõukoguga ning 1927. aastal lahkus ta Eestist ja läks tagasi Saksamaale.²² Scupini asemel usaldati sidepidaja roll Kurt Schreinertile, kes oli 1929. aastal Saksa saatkonna soovitusel valitud Tartu Ülikooli saksa keele lektoriks. Selleks, et Schreinert hoolsalt Saksa riigi antud ülesandeid täidaks, maksti talle ülikoolist saadavale palgale lisaks 300 krooni kuus, mis oli suurem kui professoripalk.²³

Ohtu, et Laschi kandideerimist ei kiideta heaks, oli karta juba 1939. aasta talvel, mil selgusid germanistika professorile kandideerijad. Kaks päeva enne kandidaatide esitamise lõppkuupäeva, 26. jaanuaril kirjutab dekaan Julius Mark Eesti Vabariigi haridusministrile Aleksander Jaaksonile kirja, milles väljendas toetust Laschile ning avaldas lootust, et minister leiab võimalusi kõrvaldada takistusi, mis professor Agathe Laschi Tartu Ülikoolis ametisse

---

¹⁸ RA, EAA.2100.2.507, l. 1.

¹⁹ RA, EAA.2100.5.161, l. 16.

²⁰ RA, EAA.2100.2.507, l. 11.

²¹ Tammiksaar, 96.

²² RA, EAA .2100.2.1065, l. 137–138.

²³ Tammiksaar, 96.

kinnitamise puhul võivad kerkida.²⁴ Professor Mark hindas kõrgelt Laschi teaduslikku ja pedagoogilist taset, ehkki möönis, et Agathe Lasch on juba kõrges eas – 59-aastane –, mistõttu võiks ta ametisse valida ainult viieks aastaks. Teades, millisel põhjusel on oodata vastuseisu Laschi valimisele, märkis Mark ettevaatlikult, et Lasch on osaliselt juudi päritolu (*keegi esivanematest tal juut olnud*), kuid ta on ristiusk ja meelsuselt sakslane. Laschi toetuseks lisas dekaan silmapaistva Saksa teadlase, Göttingeni ülikooli emeritiprofessori Edward Schröderi kinnituse, kes väitis, et teisi Laschi teadusliku tasemega võrdväärseid teadlasi ei leidu Saksamaal ega Šveitsis ning ta on ainuke, kes suudab professor Wilhelm Wigeti alustatud sõnaraamatu koostamise lõpuni viia.²⁵

Kahjuks, vaatamata Tartu Ülikooli teadlaste soovile saada kolleegiks kõrgelt hinnatud teadlane, kirjutas Eesti Vabariigi president Konstantin Päts 12. juunil 1939 oma käskkirjaga alla eitavale vastusele.²⁶ Tartu Ülikoolil ei jäänud muud üle, kui võtta see otsus teadmiseks.

Mees, kes takistas germanistika professori ametisse astumist, sai aasta hiljem ise professoriks. 1940. aasta kevadel sai Saksa riigi poolt tasustatava saksa keele, kirjanduse ja kultuuri eriprofessoriks endine lektor Kurt Schreinert.²⁷ Tööle professorina Schreinert ei jõudnudki hakata, sest oli siirdunud suveks Saksamaale ning vahpeal kehtestatud nõukogude võimu alla ta sügisel enam tagasi ei pöördunud.

Agathe Laschi nimi taas ausse

Õnnetu saatusega Agathe Laschi panust saksa kultuuri ja keele uurimisse on tema kaasmaalased hiljem püüdnud rehabiliteerida, jäädvustades Agathe Laschi nime nii, et see kõlaks võimalikult paljude saksamaalaste suus.

Alates 1970. aastast kannab Agathe Laschi nime tänav Hamburgis (Agathe-Lasch-Weg). Juba 1948 pöördusid Agathe Laschi õpilased

---

²⁴ RA, EAA.2100.2.507, l. 6.

²⁵ Samas, l. 5.

²⁶ Samas, l. 13.

²⁷ RA, EAA.2100.4.34, l. 100p.

tema kunagise sekretäri ettepanekul Hamburgi linnavõimude poole sooviga nimetada üks tänav Agathe Laschi järgi. Kahjuks jäi tookord see ära, kuna tollane Hamburgi ülikooli germanistika osakond, kelle poole linnavõimud järelepärimisega Agatha Laschi kohta pöördusid, ei pidanud seda vajalikuks. Germanistika osakonna juhataja leidis, et Agatha Lasch elab nende südames ning tagasihoidliku naisena poleks talle tema nimega tänav meeldinud.²⁸ Põlvkond hiljem tänavale nimi siiski anti.

Alates 1992. aastast annab Hamburgi linn iga kolme aasta tagant välja Agathe Laschi auhinda. 5000 euro suuruse auhinnaga premeeritakse noort teadlast, kes on saavutanud silmapaistvaid tulemusi alamsaksa keele uurimise valdkonnas.²⁹

1999. aastal mälestas Hamburgi ülikool oma esimest naisprofessorit tema 120. sünniaastapäeval, andes Agathe Laschi nime ülikooli peahoones ühele auditoriumile.³⁰

1. oktoobril 2004 nimetati Berliinis Halensee linnaosas Johann-Georg-Straße, Joachim-Friedrich-Straße ja Kurfürstendammi vahel asuv plats Agathe Laschi järgi (Agathe-Lasch-Platz).³¹ Oli ju Agathe Lasch berliinlane, kus seni polnud tema mälestust jäädvustatud.

2007. aastal, 60 aastat pärast Agathe Laschi hukkamist pandi Hamburgi ajaloo seltsi algatusel Agathe Laschile Hamburgis Gustav-Leo-Straße maja nr 9 ette mälestuskivi.³²

2009. aastal püstitas ühing Naiste Aed Agathe Laschile mälestuskivi Hamburgi Ohlsdorfi kalmistul asuvas naiste aias (Garten der Frauen).³³

22. aprillil 2010 pandi Hamburgi ülikooli peahoone ette kõnniteele 10 mälestusplaati nende endiste ülikooli liikmete meenutuseks, kes langesid aastatel 1933–45 juudi päritolu või poliitilise tegevuse tõttu natsionaalsotsialismi ohvriks. Üks kümnest mälestusplaadist meenutab Hamburgi ülikooli esimest naisprofessorit Agathe Laschi.³⁴

---

²⁸ <http://www.agathe-lasch.de/Agathe-Lasch-Weg.htm> (16.08.2024).

²⁹ <http://www.agathe-lasch.de/Agathe-Lasch-Preis.htm> (16.08.2024).

³⁰ <http://www.agathe-lasch.de/Agathe-Lasch-Hoersaal.htm> (16.08.2024).

³¹ <http://www.agathe-lasch.de/Agathe-Lasch-Platz.htm> (16.08.2024).

³² <http://www.agathe-lasch.de/Stolperstein.htm> (16.08.2024).

³³ https://de.wikipedia.org/wiki/Agathe_Lasch (15.08.2024).

³⁴ https://de.wikipedia.org/wiki/Agathe_Lasch (15.08.2024).

2010. aastal paigaldati mälestusplaat Berliinis Schmargendorf linnaosas Caspar-Theyß-Straße 26 maja ette, kus olid elanud Agathe Lasch ja tema õed Elsbeth ja Margarete Lasch.³⁵

2013. aastal käivitati Heidelbergi ülikoolis Agathe Laschi nimeline programm noorteadlastele ja järeldoktorantidele.³⁶

Õnnestunuks Agathe Laschil saada Tartu Ülikooli esimeseks naisprofessoriks, oleks ta kindlasti leidnud mingil viisil jäädvustamist ka Tartus.

Terje Lõbu, MA, on Tartu ülikooli muuseumi kuraator.

---

³⁵ https://de.wikipedia.org/wiki/Agathe_Lasch (15.08.2024).

³⁶ <https://www.uni-heidelberg.de/de/universitaet/heidelberger-profile/historische-portraits/eine-soziolinguistin-der-ersten-stunde> (16.08.2024).

Agathe Lasch, a scientist of the “wrong” nationality

Terje Lõbu,
UT museum

Pharmacist Alma Tomingas is considered to be the first female professor at the University of Tartu, who received this title in 1940; however, already in 1939, the Faculty of Philosophy of the University of Tartu had chosen Agathe Lasch as professor of German studies (germanistika).

Born in Berlin in 1879, Agathe Lasch was a recognized scholar at the time - the first female professor of German studies in Germany and the first female professor at the University of Hamburg. Because she was Jewish, Agathe Lasch's successful research career was interrupted by the coming to power of the Nazis in Germany, which pushed her away from academic life and forced her to look for work abroad, including in Tartu. The Council of the Faculty of Philosophy of the University of Tartu considered Agathe Lasch, as the world's best Middle Low German language specialist, to be the most suitable candidate for the position of professor of German studies, who would study the Baltic German language and its relations with the Estonian language. Unfortunately, by 1939, political conditions in Europe had become so uncertain that Konstantin Päts, as the president of a small country, did not dare to go against the will of Germany and confirm the Jewess Agathe Lasch as a professor.

The subsequent fate of Agathe Lasch was sad, as she was arrested and executed near Riga in 1942 together with her sisters. Years later, Agathe Lasch has been honored again as an outstanding scientist; a street and a square in Germany have been named after Lasch to commemorate her; several commemorative plaques have been erected, and young scientists are rewarded with the Agathe Lasch Prize.